

НАШ ЈЕЗИК

Књига XLIII

Св. 3–4 (2012)

САДРЖАЈ

Јубилеј

Часопис <i>Наш језик</i> и српски стандардни (књижевни) језик (СРЕТО ТАНАСИЋ)	3
Развој концепције и структуре часописа <i>Наш језик</i> за 80 година излагања (МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ).....	11

Чланци

Лингвистички аспекти назива <i>јавно</i> односно <i>народно здравље</i> (СТАНА РИСТИЋ, ИВАНА ЛАЗИЋ-КОЊИК)	21
<i>Музички</i> глаголи или просвирај да би се усвирао (СОФИЈА МИЛОРАДОВИЋ)	27
Дискурс описа са функцијом дефиниције (СЛАВКО СТАНОЈЧИЋ).....	35
Нове речи са суфиксом <i>-ина</i> и његовим варијантама у српском језику (СЛОБОДАН НОВОКМЕТ)	55
Фигуративне семантичке реализације лексема које означавају географске и атмосферске појмове у српском језику (ЈОВАНА ЈОВАНОВИЋ) ...	69
Метафорична значења зоонима која се односе на људске особине (АНА РАНЂЕЛОВИЋ).....	89

Прилози

Костићеви исписи из Матавуља као допуна Вуковог Рјечника (ВАСА ПАВКОВИЋ)	107
---	-----

Прикази

Зборник радова <i>Лексички слојеви</i> (РАЈНА ДРАГИЋЕВИЋ).....	119
--	-----

Милош Ковачевић, <i>Линџвосџилисџика књижесноџ џексџа</i> (МАРИНА НИКОЛИЋ)	123
Стана Ристић, <i>О речима у срџском језику (џворбени и лексикоџрафско-лексиколошки асџекџи)</i> (ДАНИЈЕЛА СТАНИЋ)	127
Зборник радова <i>Књижесни (сџандардни) језик и језик књижесносџи</i> (МАРИЈА МИЛОСАВЉЕВИЋ ТОДОРОВИЋ)	131
Зборник радова <i>Савремена џроучавања језика и књижесносџи III/1</i> (АНА РАНЃЕЛОВИЋ).....	135

Библиографија

Наш језик I–XLIII – библиографија са регистрима (1932–2012) (ВЛАДИМИР ЖИВАНОВИЋ, МАРИНА СПАСОЈЕВИЋ, ДРАГАНА ЦВИЈОВИЋ, АНЕТА СПАСОЈЕВИЋ).....	139
--	-----

АНА РАНЂЕЛОВИЋ
(Институт за српски језик САНУ, Београд)

МЕТАФОРИЧНА ЗНАЧЕЊА ЗООНИМА КОЈА СЕ ОДНОСЕ НА ЉУДСКЕ ОСОБИНЕ*

У раду се са лексиколошког и лингвокултуролошког становишта анализирају метафорична значења зоонима која се односе на људске особине. Грађа је класификована према особини на коју се метафорично значење односи и према степену пожељности / непожељности истакнуте особине. Анализирана је и процентуална заступљеност полова у зоонимској метафорици.

Кључне речи: зооним, лексичка метафора, колективна експресија, експресивна лексика, језичка слика света.

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

1.1. Теоријски оквир

Предмет овога рада представљају зооними чија се метафорична значења односе на људске особине. Иако се о метафори углавном размишља као о стилској фигури (Драгићевић 2007: 147), она не настаје увек из жеље за оригиналним, живописним изражавањем, већ из нужде за номинацијом одређених појмова услед недостатка речи у језику којима би се ти појмови именовали.

Човек има потребу да говори о предметима и појавама које га окружују. Када би сваки предмет био означен другим именом, комуникација међу људима била би знатно отежана због наших ограничених когнитивних могућности. Стога често прибегавамо метафори, метономији и синегдохи, механизмима којима се одређене речи употребљавају за именовање више појмова, при чему такве речи постају полисемичне, вишезначне (исп. Гортан Премк 2004).

Према Д. Гортан Премк, метафора је „пренос номинације с једног појма, референта на други, односно с једнога семантичког садржаја на други, мотивисан аналошким повезивањем семантичких компонената, сема нижег ранга, уз обавезно замењивање појмовне вредности, архисеме полазног семантичког садржаја појмовном вредношћу, архисемом циљнога семантичког садржаја“

* Овај рад је настао у оквиру пројекта 178009 *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*, који у целини финансира Министарство просвете и науке Републике Србије. Представља делимично измењену верзију семинарског рада из курса *Лексика српског језика* на докторским студијама Филолошког факултета у Београду и рађен је под менторством проф. др Рајне Драгићевић.

(Гортан Премк 2004: 86). Представљајући све типове лексичких метафора,¹ Д. Гортан Премк издваја и метафоричне асоцијације засноване на семама колективне експресије (2004: 107–108). Под семама колективне експресије подразумевају се семантичке компоненте засноване на уверењима и представама целе језичке заједнице (Драгићевић 2007: 72).

Према Д. Гортан Премк, постоје две основне врсте метафоричких асоцијација којима је полазиште нека сема колективне експресије. Прва је она којој је полазна лексема фитоним или зооним, а циљна човек (нпр. *буқвом* ћемо назвати глупу особу, незналицу, док *лав* представља храбру, неустрашиву особу). Друга врста је она у којој и полазна и циљна лексема именују човека (нпр. плашљивом мушкарцу можемо рећи да је *йрава жена*) (2004: 107).

Ми ћемо се у овом раду бавити првом групом – оном у којој је зооним полазна лексема, а човек циљна. Оваква значења сматрамо *експресивним*, а зоониме који их реализују називамо *експресивном лексиком*. Експресивном лексиком у српском језику бавила се С. Ристић. Она под *експресивношћу* подразумева сложену карактеристику „која се најопштије може одредити као изразита изражајност, која се остварује или конотативном семантичком структуром или нарочитом гласовном структуром“ (Ристић 2004: 18). Ауторка истиче да експресивна лексика представља посебан функционално-стилски слој, чије се значење, засновано на конотацији као специфичној макрокомпоненти, „одликује контекстуалном условљеношћу, али са ограниченим бројем варирања“ (Ристић 2004: 241). Према С. Ристић, експресивну лексику чине јединице другостепене номинације за исказивање субјективне оцене (позитивне или негативне) и емотивног става (одобравања и неодобравања) (Ристић 2004: 242).

Како експресивна значења настају, објаснићемо на примеру зоонимске метафорике. Најпре одређену животињу персонификујемо, тј. приписујемо јој људске особине. Тако, на пример, *лисица* за нас постаје лукава животиња. Затим, уочавајући сличност између понашања и особина одређених животиња и човека, новим метафоричким преношењем називе тих животиња поново усмеравамо на особе одређеног карактера или физичког изгледа. Зато се лукавој жени можемо обратити са: „*Лисице* једна!“². Оваква експресивна значења се на плану језичког система реализују као одређени национални и културни стереотипи (Ристић 2004: 242).

На колективну експресију утичу, пре свега, култура, традиција и обичаји једног народа (Драгићевић 2007: 73). На пример, у скандинавским земљама је распрострањен лов на китове, те не чуди што Норвежани користе метафору *кии* када говоре о крупним, дебелим женама. Говорник српског језика изабраће животињу која је у његовој култури заступљенија, те ће дебелу жену назвати *кравом* или *крмачом*. Није необично ни да имена животиња имају потпуно друкчије значење у различитим језицима (нпр. у српском језику *йеле* означава глупу особу, а у норвешком привлачног мушкарца). Стога би погрешно тумачење неке метафоре у страном језику представља крупну преводилачку

¹ Д. Гортан Премк издвојила је седам типова лексичке метафоре. То су: метафоричне асоцијације по облику, по боји, према месту (положају), метафоричне асоцијације засноване на трансформацијама типа конкретно–апстрактно, на трансформацији типа апстрактно–конкретно, метафоричне асоцијације засноване на семама колективне експресије и метафоричне асоцијације типа простор–време (Гортан Премк 2004: 90–108).

грешку. Савладавање страног језика требало би да подразумева и учење сема колективне експресије, које представљају значајан материјал у спознавању језичке (наивне) слике света једне лингвокултуролошке заједнице² (Драгићевић 2010: 11–13). Према Р. Драгићевић, језичка слика света јесте израз човекове способности да моделује и структурише слику стварности у одређеној лингвокултуролошкој заједници (Драгићевић 2010: 12). Збир прототипа који постоје у колективном сазнању једне нације представља њену националну слику света, која се кроз језик манифестује лексичким еквивалентима за те прототипе (Драгићевић 2010: 12). Када, на пример, говорник српског језика саговорника назове *сомом*, то значи да га сматра глупим јер се у нашој слици света *сом* доживљава као глупа риба.

1.2. Досадашња истраживања

Од седамдесетих година прошлог века, када је наступио први талас истраживања у области језика и пола, па све до данас, многи аутори посветили су пажњу изучавању зоонимске метафорике која се односи пре свега на жене (Хајнс 1999; Мишар 2002; Бајдер–Ђезуато 2003; Кјелтика 2005 и др.). Иако наведени радови имају различите теоријске и методолошке оквире, доносе јединствен општи закључак: кроз језик се одсликава инфериорна позиција жене у друштву, која је најчешће виђена као сексуално биће или као неинтелигентна, брбљива и подмукла особа (Хајнс 1999; Бајдер–Ђезуато 2003). У извесном броју радова се као допуна оваквим тврдњама изнесе позитивно конотирани примери зоонимске метафоризације мушкарца, који истичу његову храброст и одлучност, као и мушкарчеву активну улогу у друштву и односу међу половима (Хајнс 1999; Бајдер–Ђезуато 2003).

Подстакнута наведеним радовима, зоонимском метафориком о мушкарцима и женама у српском и норвешком језику бавила се Н. Ристивојевић Рајковић у раду *Зоонимска метафорика о мушкарцима и женама* (2008). Ауторка је анализирала основне разлике у концептуализацији жене и мушкарца у појмовним системима српског и норвешког језика. Њена анализа, спроведена на корпусу од 44 лексеме српског и 24 лексеме норвешког језика, показала је да су у свести говорника оба језика мушкарци и жене слично концептуализовани. Особине на којима се ове појмовне метафоре заснивају Н. Ристивојевић Рајковић је груписала у три скупине: *физички изглед, сексуалности и духовне особине*, истакавши да се као доминантне особине у њеној грађи истичу глупост, примитивизам (као духовне) и дебљина, односно незграпност (као физичке особине) (Ристивојевић Рајковић 2008: 52).

Когнитивистички приступ приликом проучавања метафоричних значења зоонима применила је у свом раду и Д. Продановић Станкић (2004). Она је проучавала сличности и разлике код појмовних метафора са зоонимима у српском и енглеском језику. На основу анализираних грађе, ауторка закључује да се у оба језика јављају две опште појмовне метафоре: **ЉУДИ СУ ЖИВОТИЊЕ** и **ПОЈМОВИ / СТВАРИ СУ ЖИВОТИЊЕ**.

Допринос овој теми пружио је и Б. К. Каћенски у семинарском раду о метафоричном значењу именица у немачком језику (исп. Драгићевић 2007:

² Наивна слика света је културолошки обојена и заједничка за све припаднике једне језичке заједнице (Драгићевић 2010: 12).

73). Аутор нас информише да, на пример, *медвед* у немачком језику означава zgodног, снажног мушкарца, док је *йас* назив за лењог човека.

Секундарним семантичким реализацијама зоонима које се односе на предмете бавио се С. Новокмет (2012). Он је истакао велику разноврсност оваквих значења, међу којима се издвајају називи за домаће животиње који у исто време означавају алате и направе.

1.3. Предмет, корпус и циљеви анализе

Ипак, до сада се зоонимском метафориком која се односи на људске особине нико није темељно бавио на материјалу српскога језика. Имајући то у виду, као извор за ово истраживање узет је најновији једнотомни *Речник српскога језика*,³ објављен 2007. године у издању Матице српске. Пошто је РСЈ речник савременог језика, што заправо значи да би требало да осликава најновије лексичко стање нашег језика, било је интересантно са лексиколошког становишта испитати следеће:

1. У којој мери су у њему заступљена метафорична значења зоонима која се односе на људске особине;
2. Какве се све људске особине исказују секундарним семантичким реализацијама назива за животиње (пожељне или непожељне, духовне или физичке и сл.). Полазећи од горенаведене поделе Н. Ристивојевић Рајковић, желели смо да анализирамо да ли је могуће без остатка распоредити сву грађу према тој класификацији;
3. Зашто долази до оваквих метафоричких преноса, односно због чега одређеној животињи приписујемо баш ту особину;
4. Које се људске особине најчешће јављају као атрибути одређених животиња;
5. Да ли постоји неки објективни критеријум који повезује све зоониме којима смо приписали исту особину;
6. Каква је процентуална заступљеност полова и које су сличности или разлике у зоонимској метафоризацији мушкараца и жена.

2. ПРЕДСТАВЉАЊЕ И АНАЛИЗА ГРАЂЕ

У РСЈ је забележено 157 зоонима са макар једним метафоричним значењем које се односи на људске особине.⁴ Таквих значења има 227 (102 лексеме реализују по једно метафорично значење које се односи на људске особине, 43 лексеме имају два таква значења, 10 лексема три, а по једна лексема има четири, односно пет оваквих значења).

Пошавши од поделе Н. Ристивојевић Рајковић, ексцерпирану грађу поделили смо на зоониме чија се значења односе на: физичке особине, духовне особине и сексуалност. У четврту групу сврстали смо граничне случајеве – оне који у себи садрже и физичке и духовне особине, односно физичке особине и сексуалност. Пету скупину чине хипокористична, а шесту пејоративна зна-

³ У даљем тексту – РСЈ.

⁴ У грађу су уврштене све морфолошке и творбене варијанте зоонима чија се метафорична значења односе на људске особине (нпр. буба–бубица, во–волоња, вук–вучић, голуб–голубан–голупче, гуска–гушчица, звер–зверка и сл.).

чења зоонима. У свакој од наведених група издвојићемо пожељна, непожељна и неутрална значења.

2.1. Метафорична значења зоонима која се односе на човекове физичке особине

У ову групу сврстана су значења која се односе на човеков општи физички изглед, старост, чистоћу и начин кретања. Укупно 22 лексеме реализују овакво метафорично значење, а зооним *чворак* има два значења која се односе на човеков физички изглед.

Зооними са значењем пожељне физичке особине су:

1. *веверица* – *брза, хитра, окрејна особа*;
2. *ждребац* – *снажан младић*;
3. *ждребица* – *здрава, млада, јака женска особа*;
4. *пиленце* – *лепо девојче, девојчурак*;
5. *цица* – *згодна, лепа женска особа*.

У следећу подгрупу издвојићемо зоониме са непожељним метафоричним значењем. То су:

1. *акреп* – *ружна, мршава особа (обично жена)*;
2. *волоња* – *ћром човек*;
3. *дропља* – *ћојазна, незћрајна, ћрома женска особа*;
4. *јарац* – *брадатћ човек сличан јарцу*;
5. *кљусина* – *ситар, оронуо човек*;
6. *комарац* – *мршав, ситћан човек*;
7. *крешталица* – *особа која има крешћав ћлас, која ћовори крешћећи, крешћаво*;
8. *мајмун* – *ружан човек*;
9. *мајмуница* – *ружна женска особа*;
10. *мечка* – *ћрајшава особа*;
11. *мрцина* – *изнемоћла, слаба особа*;
12. *рода* – *висока и кракатћа жена*;
13. *црвић* – *мало, слабо деће, дећешце*;
14. *чворак* – *уоћшћије мали човек, кејец*.

Речничка грађа бележи и три зоонима чије је метафорично значење које се односи на човекове физичке особине неутрално:

1. *бумбар* – *крућно ћуначко деће или крућна ћуначка особа*;⁵
2. *гароња* – *ћарав, црномаћасћћ човек*;
3. *чворак* – *мало деће*.

Занимљиво је истаћи да је лексема *бикуља* у свом секундарном значењу представљена као *крућна, робусна, снажна, једра жена*. Први део дефиниције (*крућна, робусна*) има пејоративни призив, док се други део (*снажна, једра*) чини пожељним. Заправо, изгледа да говорници српског језика имају позитив-

⁵ Занимљив је статус метафоричног значења лексеме *бумбар*. Када ћоме ословимо 'крупно пуначко дете', чини се да је значење неутрално, или чак пожељно, хипокористично. Ако бисмо пак *бумбаром* назвали 'крупну пуначку особу', значење би имало пејоративни призив.

ну колективну експресију према оним животињама које су по свом изгледу и снази крупније и надмоћније од људи. Такве животиње су *бик*, *бикуља*, *ждрѣбац*, *ждребица* итд.

2.2. Метафорична значења зоонима која се односе на човекове духовне особине

Друга скупина је најбројнија – чини је 111 зоонима и они образују 151 метафорично значење које се односи на човекове духовне особине. У ову групу спада и лексема *мазџов*, са чак пет метафоричних значења, као и лексема *јаїрица*, која има четири оваква значења. По три значења човекових духовних особина имају зооними *вук*, *јусеница*, *зверка*, *змај* и *крѣељ*, док по два значења реализују следеће 24 лексеме: *аждаја*, *бестија*, *буба*, *буцов*, *имизавац*, *гуја*, *дебелокожац*, *жуџокљунац*, *жуџокљунка*, *јајара*, *јастѣреб*, *крмак*, *куја*, *кукавица*, *кучка*, *лисица*, *мајмун*, *мрцина*, *џацов*, *џијавица*, *џиџица*, *сом*, *сџока* и *шуша*.

Особе које су карактеристичне по пожељним духовним особинама имају следећи зооними:

1. бубица – *мирно*, *кројко*, *благо* и *повучено створење*;
2. вук – *храбар*, *одважан* и *искусан*, *прекаљен борац*, *јунак*, *јуначина*;
3. вук – *вредна* и *снажна*, *енерџична особа*;
4. грлица – *драга*, *мила женска особа*;
5. гуја – *неустрашив борац*;
6. зверка – *особа на високом њоложају*, *уџицајна особа*;
7. зверка – *ошџроумна*, *разбориџа особа*;
8. змај – (често уз придеве: *огњени*, *огњевити*) *неустрашив*, *храбар*, *срчан човек*;
9. змај – *енерџичан*, *вредан човек*;
10. јагње – *кројка*, *мирна особа*;
11. кербер – *сџроји чувар*;
12. кртица – *врло вредна*, *марљива особа*;
13. лав – *храбар*, *неустрашив човек*, *јунак*;
14. орао – *јунак*, *херој*;
15. птица – *особа на њоложају*, *важна особа*;
16. пчела – *вредна*, *марљива особа*;
17. соко – *храбар човек*, *јунак*.

Попут претходне скупине, и овде је много већи број зоонима чија су значења непожељна:

1. аждаја – *оно шџо је џрождрљиво* и *џрабљиво*;
2. аждаја – *зла*, *оџака жена*;
3. ајкула – *бездуџини експлоатџатор*, *џрабљивац*, *џрабљивица*;
4. ала – *џрождрљива особа*;
5. аспида – *зла*, *оџака жена*, *ошџироконђа*, *наџак-баба*;
6. бестија – *особа са животињским особинама*, *инстинџиџима*, *нечовек*, *зверчовек*;
7. бестија – *бугала*;
8. брав – *оџраничена*, *џлуџа особа*, *џлуџак*;
9. буба – (обично у изр. *лења* ~) *нерадник*, *лениџина*, *лењивац*;

10. буба – човек без моралних вредности, ѓад, рђа, нишћавило, нишћков;
11. буцов – клијан;
12. буцов – ѓлујак;
13. во – ѓлуј, недотпујаван човек, ѓлујак;
14. волоња – ѓлуј човек;
15. вук – окурујан човек, насилник, ѓиранин, звер-човек;
16. вучић – дивљачан, ѓркосан дечак;
17. вучица – немилосрдна, окурујна женска особа;
18. гавран – ѓљачкаш, оѓимач, ѓрабљивац;
19. гагрица – ѓврдица, шкрѓица, себичњак;
20. гагрица – ѓрабљивац, ѓрабљивица;
21. гагрица – закерало, ѓанѓризало, ѓунђало;
22. гагрица – сиѓиначар;
23. гакуша – ѓорокуша, брбљивица;
24. глиста – удворица, улизица, ѓијавац;
25. глодар – онај који оѓима ѓуђе, ѓрабљивац, оѓимач, ѓљачкаш;
26. гмизавац – особа без свој ѓоноса, бескаракѓерна особа, слабић;
27. гмизавац – ѓузавац, улизица, удворица, ѓолѓирон;
28. гњида – особа лошеј каракѓера, безвредна одвратна особа, ѓад, нишћарија;
29. говече – оѓраничена, ѓлуја особа;
30. голуждравац – незрео, недорастао, неискусан младић, жуѓокљунац, балавац;
31. голуждравица – незрела, недорасла женска особа, балавица;
32. горила – ѓримѓиѓиван, ѓруб човек;
33. гуја – зла, ѓодмукла особа;
34. гуја – оѓасна и ѓуѓа, жесѓока особа;
35. гусеница – шѓѓѓочина;
36. гусеница – ѓоѓован, ѓпаразитѓ;
37. гусеница – изелица;
38. гуска – ѓлуја женска особа, ѓлујача;
39. гушчица – ѓлуја млада женска особа;
40. дебелокожац – онај који може мноѓо да оѓѓѓи, неосеѓљив човек;
41. дебелокожац – онај који нема осећање сѓица;
42. детлић – ѓиздав младић, киѓош;
43. жутокљунац – онај који је неискусан, незрео, наиван;
44. жутокљунац – балавац;
45. жутокљунка – она која је неискусна, незрела;
46. жутокљунка – балавица;
47. звер – суров, свиреј човек, зликовац;
48. зверка – необуздан, оѓасан човек;
49. зец – ѓлашљива особа, кукавица;
50. змај – ѓуѓа, бесна особа;
51. змија – (често у устаљеним обртима и фразама) зла, оѓака, ѓуѓа особа;

52. јајара – *сипан лойов, лойужа*;
53. јајара – *рђав, нейоштен човек*;
54. јастреб – *човек тврдох убеђења, нейоколебљив, немилосрдан човек*;
55. јастреб – *иприсјалица райоборне, аиресивне йолишике*;
56. јунац – *лудак, будала*;
57. јуне – *лудак, незналица*;
58. камелеон – *човек који мења своје мишљење и йонашање йрема йриликама и йошребам*;
59. кењац – *тврдоглав човек*;
60. кер – *лош, рђав човек*;
61. кобац – *ирабљив, зао човек који наноси некоме шийету*;
62. коза – *несйрейна, луда особа*;
63. коњ – *незйрапан, луд, ойраничен човек*;
64. крава – *йојрдни назив за за луду женску особу, за лудачу*;
65. кркетуша – *врло йричљива, брбљива жена*;
66. крмак – *безобзиран, нечастан, лош, рђав човек*;
67. крмача – *безобразна, нечасна, лоша, рђава жена*;
68. крпељ – *особа која живи на рачун другога, као йаразит*;
69. крпељ – *израбљивач, крвоија*;
70. крпељ – *онај којег се шешко ослободити, који сйално некога йраши и до-сађује му, досадна, несносна особа*;
71. куја – *зла, рђава женска особа*;
72. куја – *йокварена, неморална женска особа*;
73. кукавица – *йлашљивац, сйрашљивац, слабић*;
74. кукавица – *уошйше особа која заслужује йрезир, бедник, нишиарија, ниш-ков, мизерија*;
75. кукумавка – *особа која сйално јадикuje, кукумавчи (и која шиме, како се верује, слуги на зло)*;
76. курјачица – *зла, окруйна, ојака жена*;
77. кучак – *лош, зао човек*;
78. кучка – *рђава, зла жена*;
79. кучка – *неморална, бескарактйерна особа уошйше*;
80. лептир – *несйална, колебљива, лакомислена, неозбљива особа*;
81. лисац – *онај који је лукав, йрейреден, йрейредењак, лукавац*;
82. лисица – *лукава, йрейредена особа*;
83. лисица – *йодмукла и злобна особа*;
84. магарац – *умно ойраничен, луд човек, лудак*;
85. магаре – *онај који шешко схваћа, лудак, шуавко (уйошребљава се йри обраћању некоме млађем, обично дешешу)*;
86. магарица – *лудавица женска особа, лудачица*;
87. мазгов – *тврдоглав, својеглав, задрйи човек*;
88. мазгов – *неразуман човек*;
89. мазгов – *будала, лудак*;
90. мазгов – *лењ, нерадан човек, ленишина, ленчуица*;
91. мазгов – *вуцибашина*;

92. мајмун – особа која слико поддржава, ојонаша грује;
93. мајмун – блесав, будаласт, умно ојраничен човек, љуџак, будала;
94. мајмуница – женска особа која се јонаша љуџо, будаласто, џримџивно;
95. мачак – лукав, џрејреден човек, џрејредењац;
96. миш – слабић;
97. мрцина – џојрдан назив за човека, кад се жели рећи да је нека особа рђава, лоша, безвредна, да је неко џад, нићков и сл.;
98. мрцина – велика ленићина;
99. музара – онај од којеј се, односно оно одакле се извлачи сћална мајтеријална користи, нејресушни, нејсцрпни извор џрихода;
100. овца – љуџа женска особа;
101. папагај – онај који много и којешћа џрича, само јонавља оно шћо груји џоворе;
102. пас – онај који својим џосћујћима изазива џрезир, зао, рђав човек;
103. пацов – онај који се џрикрада, шуђа, завирује џо џуђем сћанишћу, који све жели да види, оћкрије;
104. пацов – крадљивац;
105. пијавица – израбљивач, зеленаш;
106. пијавица – онај који се наврзе на некоја и не џушћа џа, онај која се човек не може лако решитћи;
107. прасац – морално јосрнуо, неморалан човек;
108. прасица – морално јосрнула, неморална особа;
109. псето – лоша, рђава особа;
110. птица – ојасно, сумњиво лице;
111. пузавац – џузава особа, удворица, улизица;
112. рис – љућ, разјарен човек;
113. свиња – морално јройала особа;
114. смрдибуба – лош, рђав човек;
115. смрдиврана – лош, никакав човек;
116. сом – љуџан, будала;
117. сом – џрождрљивац;
118. стока – џријросћа, некулћурна, љуџа особа;
119. стока – недисцћилинована, неуређена, некулћурна маса људи, руља;
120. тетреб – љуџак, будала;
121. тигрица – љућа, срдића женска особа;
122. теле – будала, љуџак;
123. ћуран – будала, љуџак;
124. ћурка – љуџа, ојраничена женска особа, љуџача;
125. уш – неваљалац, нићков;
126. хијена – безобзирни јрабљивац, крволоч;
127. хрчак – онај који лакомо јомила имовину;
128. црв – јонизна особа, улизица, јолћрон;
129. чавка – брбљива особа, блебетало, блебетуша;
130. цукац – нићков, неваљалац, хуља;

131. штене – *неваљало, рђаво дејше или уойишије неваљала, рђава, зла особа, йсе-шо;*
132. шуша – *несйособна, безвредна особа;*
133. шуша – *особа без икаквої уїледа, нишиїарија.*⁶

2.3. Метафорична значења зоонима која се односе на сексуалност

У литератури о односу језика и пола велики значај приписује се управо овој категорији. Већина страних аутора сматра да се зоонимском метафориком истиче само један аспект женског бића – сексуалност (Хајнс 1999; Бајдер–Ђезуато 2003). Управо је то први разлог због којег је Н. Ристивојевић Рајковић издвојила сексуалност у односу на две преостале категорије (2008: 49). Други разлог је тај што се на пољу сексуалности укрштају и физичке и духовне особине, па их је немогуће подвести под једну од те две скупине.

Резултати наше анализе показују да у РСЈ оваква грађа није обимна, тј. да свега осам зоонима⁷ реализује метафорично значење које се односи на човекову сексуалност:

1. ајгир – *йохойљив човек;*
2. ајгируша – *йохойљива, йућена женска особа;*
3. бикуља – *разуздана, раскалашна жена;*
4. вижла – *жена лакої морала, кокеїа;*
5. ждребац – *йохойљив младић;*
6. камењарка – *неморална жена, блудница;*
7. рогоња – *йреварени муж;*
8. сојка – *женска особа лакої морала.*

2.4. Гранични случајеви

Анализирајући грађу, наишли смо на одређене лексеме чије је метафорично значење садржало и физичку и духовне особину. Таквих зоонима има 19:

1. бедивија – *круйна, незірайна и лења жена;*
2. видра – *врло окреїйна, сналажљива особа, мудра и лукава особа;*
3. вижла – *виїка и живахна, несїашна женска особа, обично девојка, шийа-рица;*
4. вучица – *снажна, здрава и енерїична, борбена женска особа;*
5. квочка – *сїара, йрилена женска особа;*
6. крава – *йоїрдни назив за їломазну, незірайну, їрайаву и їрому, лењу женску особу;*
7. крмак – *йрљав, неуредан човек;*
8. крмача – *йрљава, неуредна женска особа;*

⁶ У ову подгрупу можемо сврстати и метафорично значење збирне именице *їамаг* – 'гадови, жгадија, олош'.

⁷ Иако грађа РСЈ из ове групе није обимна, чини се да оваквих именица има више. У *Речнику срїскохрватскої књижевної и народної језика САНУ* се, на пример, *бикушом* назива похотљива жена, *бокуљом* и *кером* блудница, *јарац* и *јарчина* означавају превареног мужа, а *мекушцац* представља путеног, сладострасног човека. Н. Ристивојевић Рајковић (2008: 50) бележи и неке примере из жаргона (нпр. *мацан* је пожељан мушкарац, а *згодна* и *привлачна* жена може бити *мачкица* или *риба*).

9. крме – *џрљава, неуредна особа*;
10. медвед – *незјрајан, џрајав (ређе неојесан или џлуј) човек*;
11. прасац – *замазан, џрљав, неуредан човек*;
12. прасе – *замазано, џрљаво, неуредно дејше*;
13. прасица – *замазана, џрљава, неуредна особа*;
14. пуж – *сјора, безвољна особа*;
15. свиња – *џрљав, неуредан човек*;
16. слон – *крујан, незјрајан и несјрејан човек*;
17. слоница – *крујна, незјрајна, несјрејна женска особа*;
18. тигар – *онај који каквим својим особинама јодсећа на џијра (хијра, сурова, одважна и сл. особа)*;
19. црв – *сијно, слабо, неуљедно, јадно биће, обично мало дејше*.

Значења зоонима *видра, вижла, вучица и ждребица* доживљавају се као позитивна, док су значења осталих лексема пејоративна. У овој групи издваја се зооним *џијар*, у чијем се метафоричном значењу бележе и пожељне (*хијар, одважан*) и непожељне особине (*суров*).

Међу граничним случајевима забележили смо и оне зоониме у чијем се значењу преплићу елементи сексуалности и физичког изгледа. То су лексеме *бик* ('снажан, похотљив човек') и *мачка* ('згодна, привлачна женска особа'), обе са пожељним значењем.

2.5. Хипокористици

У пету групу сврстали смо хипокористике, односно речи од миља које се упућују драгим особама. Њих има 15. Зооними којима најчешће тепамо деци, али и одраслим драгим бићима су:

1. бубица – *назив одмила за дејше*;
2. голуб – *у џејању драјој особи*;
3. голубан – *у обраћању драјој мушкој особи или живојињи*;
4. голубица – *у џејању драјој женској особи*;
5. голупче – *у џејању драјом дејшеју, драјој особи*;
6. јагње – *реч одмила каквој особи*;
7. кошута – *хиј. назив за девојку, односно жену*;
8. лане – *хијокористијични назив за дејше, драјоја или драју и др.*;
9. магаре – *у џејању, нежном обраћању некоме (обично своме дејшеју), у значењу: драјо (моје), слајко (моје)*;
10. маче – *реч одмила, обично за дејше или друју вољену млађу особу*;
11. миш – *реч одмилаза дејше (обично јри џејању)*;
12. пиле – *мало дејше (у џејању)*;
13. птић – *реч од миља, обично јри обраћању дејшеју*;
14. соко – *назив одмила за драју мушку особу*;
15. цица – *надимак одмила драјој женској особи*.

2.6. Пејоративи

Шесту, последњу скупину чине пејоративи – речи с погрдним значењем. У РСЈ забележено је осам зоонима који образују оваква значења (зооним *јашиче* има два метафорична пејоративна значења). То су:

1. кобила – пеј. *о женској особи*;
2. крмак – *уойишће њојрдан назив за човека, који се ујоштребљава у љушњи, њсовању и сл.*;
3. крмача – *уойишће њојрдан назив за жену, који се ујоштребљава у љушњи, њсовању и сл.*;
4. крме – *уойишће њојрдан назив за некога, који се ујоштребљава у љушњи, њсовању и сл.*;
5. магарац – *њојрдна реч која се ујућује некоме у љушњи, срџби збој онога шћо је урадио, учинио, рекао и сл.*;
6. магарица – *њојрдна реч која се ујућује некој женској особи у љушњи, срџби, обично збој онога шћо је учинила, рекла и др.*;
7. пашче – *њојрдан назив за дете*;
8. пашче – *њојрдан назив за одраслог човека*;
9. штене – пеј. *дете, дечак*;

Интересантно је запазити да се код лексема *кобила* и *шћене* пејоративност не назире из саме дефиниције већ једино из квалификатора *њеј.*, који јој претходи.

2.7. Могући узроци колективне експресије

Досадашња анализа показала је да се зоонимском метафориком најчешће истичу човекове духовне особине (66,52%). Овакво запажање је посебно занимљиво с обзиром на то да је тешко измерљива, нпр., *џлујосћ* једног сома или *лукавосћ* неког мачка. Заправо, ми духовне особине „учитавамо“ појединим животињама, односно приписујемо им карактеристике на основу колективне експресије. Право је питање зашто одређеној животињи „учитавамо“ баш ту особину? Одговор би могао имати везе са нашом перцепцијом понашања појединих животиња. На пример, за већину животиња које човек користи зарад сопствене добити (гаји их да би се хранио њиховим месом) верује се да су *џлује* (*во, волоња, њовече, њуска, њушчица, коза, крава, овца, штеле, њуран, њурка*). Животиње које га лако преваре како би кришом дошле до свог плена, а у нашој грађи такве су *лисац, лисица* и *мачак*, човек назива *лукавим*. Претпостављамо да је *лејџир несћалан* и *колебљив* због тога што прелеће с цвета на цвет, а *јасћреб* је *нејоколебљив* и *немилосрдан* јер на такав начин лови свој плен. *Буцов* и *сом* окарактерисани су као *џлује* рибе зато што се хватају на варалицу и на бућку⁸.

С друге стране, интересантно је то да човек приписује одређене духовне особине животињама са којима није у честом контакту, затим онима са којима се никада није сусрео, па чак и митолошким животињама. У људској је природи да се јави осећање страха као реакција на непознато, те се овакве животиње (*аждаја, ајкула, ала, бесћија, хијена*), као и људи који се називају њиховим именима, сматрају *трабљивим* или *крволочним*.

Метафорички пренос физичких особина се, као што је већ наведено, заснива на сличности у физичком изгледу, старости, чистоћи и начину кретања.

⁸ У питању су начини риболова. Варалица је вештачки мамац који на основу боје и облика имитира природну храну рибе (глисту, ситну рибу, мушицу, жабу и сл.). Њиме се хватају буцови. Бућка је дрвена направа којом риболовци ударају по води стварајући тиме карактеристичан звук који иритира сома и тако га маме на површину воде.

Јарчева брада подсећа на човечју, те отуда не чуди што се брадат човек назива *јарцем*. *Веверице* су у природи веома *брзе* и *хишре*, а *волоње*, *медведи* и *мечке* су, због прекомерне тежине, *шроми* и *шрайави*. *Крмак*, *крмача*, *крме*, *џрасац*, *џрасе*, *џрасица* и *свиња* живе у обору и често се ваљају по блату, те их стога сматрамо *џрљавим*.

Што се сексуалности тиче, наша грађа није потврдила резултате појединих страних научника на материјалу из енглеског, односно француског и италијанског језика (Хајнс 1999; Бајдер–Безуато 2003), у којима се наводи да зоонимска метафорика истиче подређену улогу жене на пољу сексуалности. У РСЈ је, имајући у виду и два гранична примера, забележено свега шест значења која се односе на женску сексуалност, док се четири значења односе на мушку, те самим тим сматрамо да у нашој грађи улога жене у овом домену није посебно истакнута.

Најзад, занимљиво је истаћи да када тепамо драгој особи, често употребљавамо назив неке птице (*јолуб*, *јолубан*, *јолубица*, *ијишић*, *соко*), док је за увреду погодно користити зооним који именује стоку (*кобила*, *крмак*, *крмача*, *крме*, *мајарац*, *мајарица*).

3. ДОМИНАНТНЕ ОСОБИНЕ

Анализирајући зоонимску метафорику у српском и норвешком језику, Н. Ристивојевић Рајковић закључила је да се као доминантне особине и у српском и у норвешком језику истичу *џлујосџ* и *џримџиџвизам* код духовних, а *дебљина*, односно *незџрајносџ* код физичких особина (2008: 52). Она је анализирану грађу српског језика (44 зоонима) прикупила из једнојезичних речника, речника сленга, са интернета и на основу података добијених од информаната – матерњих говорника српског језика (Ристивојевић Рајковић 2008: 46). Наша грађа показала је донекле другачије резултате.

РСЈ као доминантну духовну особину у зоонимској метафорици бележи *злбу*, односно *рђавосџ*. Укупно 29 зоонима у својим метафоричним значењима садржи ову особину. У питању су: *аждаја*, *асџида*, *буба*, *вук*, *вучица*, *јамад*, *ињџида*, *џуја*, *звер*, *змија*, *јајара*, *кер*, *кобац*, *крмак*, *крмача*, *куја*, *курјачица*, *кучак*, *кучка*, *лисица*, *џас*, *џсеџо*, *смрџдибуба*, *смрџдиврана*, *џиџар*, *уш*, *џукац*, *џиџене* и *џуша*. Већину ових животиња чине предатори и грабљивице, којих се човек боји, али и инсекти, који човеку наносе штету. Ипак, занимљиво је да у наведеној групи постоји чак девет назива за пса (*јајара*, *кер*, *куја*, *кучак*, *кучка*, *џас*, *џсеџо*, *џукац*, *џиџене*), па се поставља питање зашто човек свог љубимца, којег сматра најбољим пријатељем, карактерише као *лошеџ*, *злоџ* и *рђавоџ*.

Као другу доминантну духовну особину издвојили смо *џлујосџ*. У РСЈ налази се 25 зоонима чија метафорична значења истичу управо ову особину. Најчешће су, уз изузетак *мајмуна*, *мајмунице* и *џеџреба*, у питању животиње из човековог блиског окружења – оне чијим се месом и производима храни, али и оне које човек гаји у функционалне сврхе (за ношење товара, вучу и сл.). То су: *брав*, *буџов*, *во*, *волоња*, *јовече*, *џуска*, *џуџиџица*, *јунац*, *јуне*, *коза*, *коњ*, *крава*, *мајарац*, *мајаре*, *мајарица*, *маџов*, *овца*, *сом*, *сџока*, *џеле*, *ђуран* и *ђурка*.

Следећа особина која се издваја по својој учесталости јесте *џохџиљџивосџ*. Ово је уједно и доминантна особина на пољу сексуалности. Њоме се

одликује осам метафоричних значења зоонима у РСЈ: *ајџир*, *ајџируша*, *бик*, *бикуља*, *вижла*, *ждребац*, *камењарка* и *сојка*. Занимљиво је да се *йохойљивост* у зоонимској метафорици која се односи на особе женског пола доживљава као врло непожељна – похотљива жена је *раскалашина*, *блудна* и *кокейна*.

Када су у питању физичке карактеристике, у нашој грађи издвојиле су се две особине – *йрљавост* и *дебљина*, односно *крујноћа*. Свака од ових особина налази се у саставу седам метафоричних значења зоонима. *Неуредним*, односно *йрљавим* сматрамо следеће животиње: *крмак*, *крмача*, *крме*, *йрасац*, *йрасе*, *йрасица* и *свиња*, док су *крујни* и *дебели*: *бедевија*, *бикуља*, *бумбар*, *дройља*, *крава*, *слон* и *слоница*.

У зоонимској метафорици ексцерпираној из РСЈ као најучесталија пожељна духовна особина јавља се *борбеност*, односно *храброст*. Она се јавља код следећих седам зоонима: *вук*, *вучица*, *јуја*, *змај*, *лав*, *орао* и *соко*. У питању су предатори и грабљивице које се боре за свој плен. Телесна *снага* и *јачина* јесу најпродуктивније пожељне физичке особине. Њима је окарактерисано пет зоонима. То су: *бик*, *бикуља*, *вучица*, *ждребац* и *ждребица*.

4. ЗООНИМСКА МЕТАФОРИЗАЦИЈА МУШКАРАЦА И ЖЕНА

Покушавајући да одредимо која се метафорична значења зоонима из РСЈ односе искључиво на мушкарце, а која само на жене, наишли смо на проблем. Неспорним смо сматрали дефиниције чије су архисеме *дечак*, *младић*, *мушка особа* – њихова значења се односе на мушкарце, као и архисеме *девојка*, *девојчурак*, *жена*, *женска особа* – оне подразумевају само жене. Зооними у чијим се метафоричним значењима налази архисема *особа* односе се и на мушкарца и на жену, те смо их сматрали неутралним за овај сегмент истраживања. У случају да архисема у метафоричном значењу зоонима није експлицирана, анализирали смо архисему речи која је коришћена у дефиницији (нпр. једно од метафоричних значења зоонима *мазјов* гласи 'будала, глупак', а архисема лексеме *будала* јесте *особа*, па тумачимо да се наведено значење зоонима *мазјов* односи на оба пола).

Међутим, проблем настаје у тумачењу дефиниција чија је архисема лексема *човек*. Сам РСЈ као примарно и секундарно значење ове лексеме бељежи:

човек јек. **чџвјек**, -џка и **чџвек** јек. **чџвјек**, -а м (супл. мн. људи, ген. људјі) **1.** *живи орјанизам, сисар из реда йримата који је йосийао највиши развојни сйујањ, друшйвено биће које мисли, йовори и расйолаже сйособношћу да сйвара оруђа и да се њима служи у йроцесу рада*, Homo sapiens. **2.** *зрео, одрасйао мушкарца*: постати ~.

Дакле, реч *човек* је полисемична и у примарном значењу односи се и на мушки и на женски пол, док у секундарном значењу подразумева само мушкарца. Због тога лексикографски код ове лексеме остаје нејасан, односно не зна се на које су значење лексеме *човек* аутори РСЈ мислили када су је употребљавали у дефиницијам.

Како бисмо решили овај проблем, спровели смо анкету међу 10 лексикографа⁹ који раде на *Речнику срјскохрвайској књижевној и народној језика*

⁹ Анкетирано је пет редактора и пет помоћних редактора.

САНУ, од којих су неки учествовали и у изради РСЈ. У анкети су наведена 44 метафорична значења зоонима чија је архисема *човек* и од испитаника се тражило да на основу сопствене језичке компетенције и лексикографског искуства заокруже на кога се употребљена архисема односи – само на мушкарца или и на мушкарца и на жену. За ово истраживање у обзир смо узели једино примере у којима су се лексикографи у више од 80% случајева сложили да се архисема *човек* односи само на мушкарца. Таквих одговора било је 25. Остале смо сматрали спорним или полно неутралним, те их нисмо узели у разматрање.

Сабравши одговоре из анкете са претходно класификованим значењима према полу, дошли смо до следећих податка: у РСЈ налази се 56 (53,85%) метафоричних значења зоонима која се односе само на особине мушкараца и 48 (46,15%) значења која подразумевају искључиво женске карактеристике.

Мушкарци се најчешће поистовећују са крупним домаћим животињама (*ајир*, *бик*, *во*, *волоња*, *јароња*, *ждребац*, *коњ*, *крмак*, *мазгов*, *јрасац*), али и са кућним љубимцима (*кер*, *кучак*, *мачак*, *јајајај*, *јас*, *хрчак*). Углавном су виђени као зли, рђави (*вук*, *звер*, *кер*, *крмак*, *кучак*, *јас*), глупи (*буцов*, *во*, *волоња*, *коњ*, *медвед*), похотљиви (*ајир*, *бик*, *ждребац*) и похлепни (*јавран*, *лодар*, *ијјавица*). Судећи по зоонимској метафорици из РСЈ, женама су сличније птице (*јакуша*, *јолубица*, *јолуждравица*, *јрлица*, *јуска*, *јушчица*, *дройља*, *жујољунка*, *квочка*, *ишленце*, *рода*, *сојка*, *ћурка*) и грабљивице (*аждаја*, *асида*, *вучица*, *камењарка*, *курјачица*, *ширица*). Попут мушкараца, и оне су приказане као зле, рђаве (*аждаја*, *асида*, *вучица*, *крмача*, *куја*, *курјачица*, *кучка*), глупе (*јуска*, *јушчица*, *крава*, *мајарица*, *мајмуница*, *овца*, *ћурка*) и похотљиве (*ајируша*, *бикуља*, *вижла*, *камењарка*, *сојка*), али нам је веома важан и њихов физички изглед, односно да ли су жене крупне и дебеле (*бикуља*, *дройља*, *крава*, *слоница*) или витке и згодне (*вижла*, *мачка*, *цица*).

5. ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ

Ексерпирењем грађе из РСЈ прикупљено је 157 зоонима који реализују 227 метафоричних значења везаних за људске особине. Анализом смо потврдили да поједини зооними имају развијену полисемантичку структуру и представљају продуктиван слој лексичког система српског језика.

Полазећи од поделе Н. Ристивојевић Рајковић, грађу смо распоредили у следећих шест група: (1) метафорична значења зоонима која се односе на човекове физичке особине, (2) метафорична значења зоонима која се односе на човекове духовне особине, (3) метафорична значења зоонима која се односе на сексуалност, (4) гранични случајеви, (5) хипокористици и (6) пејоративи.

Метафорична значења зоонима која се односе на људске особине често зависе од колективне експресије која је за ту животињу везана у одређеном народу, као и од њене заступљености у одређеној култури, мада то није увек случај. Наше истраживање је показало да човек „учитава“ неке особине и појединим животињама са којима се врло ретко сусреће, па и оним митолошким, које не постоје (*ајкула*, *аждаја* и сл.).

Класификација особина на којима се зоонимске метафоре заснивају показала је да животињама најчешће приписујемо своје духовне особине. У оквиру ове скупине посебно се истичу *злоба*, односно *рђавости* (*ињига*, *исејто*)

и *џујосџ* (*маџарац, ђурка*), и то код оба пола. *Злобне* и *рђаве* људе најчешће доживљавамо као грабљивице и инсекте, док за *џујосџ* особе користимо називе домаћих животиња. Код мушкараца се као доминантна особина запажа још и *џохлеџа* (*јавран, џодар*), и о таквим мушкарцима се говори као о штеточинама. Физички изглед се посебно издваја код жена – уочава се њихова *дебљина* (*бикуља, слоница*), односно *виџкосџ* (*вижла, мачка*), док су оба пола често приказана као *неуредна* и *џрљава* (*џрасац, џрасица*). Као доминантне пожељне карактеристике и код мушкараца и код жена јављају се *храбросџ* и *снаџа* (*лав, вучица*). Изгледа да човек код животиња позитивно доживљава и истиче оне особине којима и сџм тежи, односно које већина људи у довољној мери не поседује. На пољу сексуалности истакнута је *џохохџљивосџ*, која се код мушкараца може тумачити као пожељна (нпр. бик – *снажан, џохохџљив човек*), док је код жена увек непожељна (нпр. бикуља – *разуздана, раскалашна жена*). Када је реч о хипокористичима, углавном се тепа деци (*лане, џиле* и сл.), а пејоративи се најчешће упућују одраслим особама (*кобила, маџарац*).

Доминација зоонима са непожељним метафоричним значењем у односу на оне са пожељним значењем уклапа се у резултате које су многи лингвисти изнели проучавајући најразличитије парадигматски повезане групе лексема (исп. Драгићевић 2010: 115–123). У зоонимској метафорици огледају се очекивања друштвене заједнице према појединцу – он не сме бити дебео, прљав, рђав и глуп (Драгићевић 2010: 122–123), али би било пожељно да буде храбар и јак, попут животиња чија телесна снага превазилази човекове физичке могућности.

У РСЈ незнатно су заступљенија метафорична значења зоонима која се односе само на особине мушкараца у односу на значења која подразумевају искључиво карактеристике жена. Мушкарци су често виђени као крупне домаће животиње и кућни љубимци, а жене као грабљивице и птице, те, насупрот истраживањима појединих страних аутора (Хајнс 1999; Бајдер–Ђезуато 2003), закључујемо да зоонимска метафоризација у српском језику није указала на подређену улогу жене у друштву.

На крају, треба истаћи потребу да се зоонимска метафорика детаљније проучава на свеобухватнијој грађи, која би подразумевала и речнике жаргона, асоцијативне речнике, као и анкетирање изворних говорника српског језика. У овом се раду, нажалост, нисмо стигли бавити лексикографском обрадом метафоричних значења зоонима у РСЈ, што би било занимљиво са више аспеката – пре свега употребе полисемних речи у самим дефиницијама, али и различитих квалификатора (експр., жарг., пеј., разг., разг. пеј., фам., фиг., фиг. експр., фиг. еуф., фиг. жарг., фиг. ир., фиг. пеј., фиг. разг., фиг. хип., хип.). Но, ова тема остаје отворена за нека наредна истраживања.

ЛИТЕРАТУРА

- Бајдер–Ђезуато 2003: Fabienne Baider, Sara Gesuato, Masculinist Metaphors. Feminist Research, *Das online Journal metaphorik.de* [интернет]; доступно на: <http://www.metaphorik.de/05/baidergesuato.htm> [23. 6. 2012].
- Гортан Премк 2004: Даринка Гортан Премк, *Полисемија и орјанизација лексичкоџ сџстџема у српском језику*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

- Драгићевић 2007: Рајна Драгићевић, *Лексиколоџија српског језика*, Завод за издавање уџбеника, Београд.
- Драгићевић 2010: Рајна Драгићевић, *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*, Друштво за српски језик и књижевност, Београд.
- Кјелтика 2005: Robert Kiełtyka, Zoosemic terms denoting female human beings: semantic derogation of women revisited, *Studia Anglica Posnaniensia: international review of of English Studies* 41, 187–186.
- Мишар 2002: Claire Michard, *Le sexe on linguistique. Sémantique ou zoologie*, L'Harmattan, Paris.
- Новокмет 2012: Слободан Новокмет, *Секундарне семантичке реализације зоолошких назива у српском језику*, реферат изложен на 42. Међународном научном скупу слависта у Вукове дане, Београд (у штампи).
- Продановић Станкић 2004: Диана Продановић Станкић, *Метафоре с називима животиња у српском и енглеском језику*, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* 47/1–2, Нови Сад, 131–145.
- Ристивојевић Рајковић 2008: Наташа Ристивојевић Рајковић, Зоонимска метафорика о мушкарцима и женама, *Philologia* 6, Београд, 45–52.
- Ристић 2004: Стана Ристић, *Експресивна лексика у српском језику*, Институт за српски језик, Београд.
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XVIII, Српска академија наука и уметности – Институт за српск(охрватск)и језик, Београд, 1959–.
- РСЈ: *Речник српског језика*, Матица српска, Нови Сад, 2007.
- Хајнс 1999: Caitline Hines, Foxy chicks and Playboy bunnies: A case study in metaphorical Lexicalization, *Cultural, Typological and Psychological Perspectives on Cognitive Linguistics*, Amsterdam, 9–23.

S u m m a r y

Ana Randelović

METAPHORIC MEANING OF ZOONYMS RELATING TO HUMAN CHARACTER TRAITS

The work analyzes, from a lexicological and linguistic-cultural point, the metaphoric meanings of zoonyms, in relation to human character traits. The material is classified according to the type of trait and to the degree of desirability / undesirability of the said trait. A percentage share of both sexes in the zoonym metaphoric content is also analyzed.